

Dvojezičnost hrvatskih Rusina i njihovi stavovi prema stranim jezicima i učenju stranih jezika

---

Šinjori, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:505883>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-19**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**KATARINA ŠINJORI
DVOJEZIČNOST HRVATSKIH RUSINA I NJIHOVI STAVOVI
PREMA STRANIM JEZICIMA I UČENJU STRANIH JEZIKA**

ZAVRŠNI RAD

ČAKOVEC, LIPANJ 2023.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**KATARINA ŠINJORI
DVOJEZIČNOST HRVATSKIH RUSINA I NJIHOVI STAVOVI
PREMA STRANIM JEZICIMA I UČENJU STRANIH JEZIKA**

ZAVRŠNI RAD

izv. prof. dr. sc. Vladimir Legac

ČAKOVEC, LIPANJ 2023.

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis)

SAŽETAK

U uvodnom dijelu se daju osnovni podaci o Rusinima u Republici Hrvatskoj, odnosno navode se statistički podaci, tko su Rusini zapravo, podaci o njihovom jeziku, kulturi, doseljavanju i boravku u socio-demografskoj sferi na teritoriju Republike Hrvatske i teritoriju bivše Jugoslavije. Govori se o dvojezičnosti, dosadašnjim istraživanjima provedenima na temu dvojezičnosti te najvažnijim autorima koji su opisali, objasnili i definirali dvojezičnost. Spominje se prebacivanje kodova, iznimno važno za dvojezične govornike te vrste bilingvizma koje postoje. Potom se spominju poticaji koji su autorici bili važni prilikom pisanja ovog rada, a to su viša metalingvistička svjesnost te pozitivni stavovi ispitanika prema stranim jezicima. Glavni dio ovog rada jest opis istraživanja provedenog u Republici Hrvatskoj 2023. godine na uzorku od sto ispitanika (N=100). Autorica je željela ispitati hipoteze o tome je li ispitanicima dvojezičnost pomogla u učenju stranih jezika te kakav je njihov stav prema stranim jezicima. U istraživanju je korišten upitnik vlastite izrade koji se sastoji od 30 pitanja i odnosi se na sedam domena upotrebe jezika. Zaključuje se kako su početne hipoteze istinite, odnosno dvojezični govornici smatraju kako im je njihova dvojezičnost pomogla u učenju stranih jezika te imaju pozitivan stav prema stranim jezicima, a u ovom slučaju radi se o engleskom, ruskom i njemačkom jeziku.

Ključne riječi: Rusini, dvojezičnost, hipoteze, jezične domene, prebacivanje kodova

SUMMARY

In the paper's introduction, basic information about the Ruthenians in the Republic of Croatia is provided, i.e. statistical data, Ruthenians origin, information about their language, culture, immigration and position in the socio-demographic sphere of the Republic of Croatia and the former state of Yugoslavia. The main focus of the paper is on the Ruthenians bilingualism, previous research done on the subject of bilingualism and the importance of authors whose work described, explained and defined bilingualism. There is a reference to code-switching, which is especially important for bilingual speakers and to the types of bilingualism that exist.

This is followed by short references to higher metalinguistic awareness among bilinguals and positive attitudes of bilinguals towards foreign languages mentioned in some earlier papers and which gave impetus to the author of this final paper for her research in this thesis. The main part of the paper is based around the research conducted in the Republic of Croatia in 2023, which is

based on a sample of one hundred respondents (N=100). The author wanted to test the hypotheses about whether bilingualism helped the respondents in their decision to learn a foreign language and what their attitudes toward foreign languages are. The research was done by a self made questionnaire which consisted of 30 questions and referred to seven domains of language use. It is concluded that the initial hypotheses are true, i.e. bilingual speakers believe that their bilingualism helped them in learning foreign languages and that they have a positive attitudes were foreign languages, in this case English, Russian and German.

Keywords: Ruthenians, bilingualism, hypotheses, domains of language ,Code-switchin

Sadržaj

1.	UVOD	1
2.	BILINGVIZAM I PREBACIVANJE KODOVA.....	1
3.	RUSINI U HRVATSKOJ	4
4.	CILJEVI ISTRAŽIVANJA I METODE RADA.....	9
4.1	<i>Cilj i hipoteza</i>	9
4.2.	<i>Metode rada</i>	10
5.	REZULTATI I RASPRAVA	11
5.1.	<i>Roditelji- kuća</i>	11
5.2.	<i>Intimni- vlastiti identitet</i>	12
5.3.	<i>Slobodno vrijeme- društveni život- crkva</i>	13
5.4.	<i>Mediji</i>	14
5.5.	<i>Obrazovanje</i>	17
5.6.	<i>Kupovina- susjedstvo</i>	17
5.7.	<i>Suprug(a)- partner(ica)</i>	18
6.	ZAKLJUČAK.....	20
7.	LITERATURA	21
8.	PRILOZI	23

1. UVOD

U želji da se pobliže istraži nacionalna manjina Rusini, njihovi običaji, kultura, ali i njihova dvojezičnost te stavovi prema stranim jezicima nastao je ovaj rad. Ovaj je rad prikaz jednog istraživanja provedenog u Hrvatskoj 2023. godine. Tema je rada dvojezičnost hrvatskih Rusina i njihovi stavovi prema stranim jezicima te učenju stranih jezika.

Pojam dvojezičnost, odnosno bilingvizam dolazi od latinske riječi „bilinguis“, a prijevod te složenice bi bio „u dva jezika“ jer u njoj vidimo dvije riječi: „bi“ sa značenjem „dva puta“ i „lingua“-„jezik“ (Klaić,1983:172). Dvojezičan je onaj „koji uz svoj materinski jezik govori jednako dobro još jedan jezik“ (Anić,2007:87). Mnoga su djela napisana na temu bilingvizma te su se mnogi autori tijekom povijesti bavili ovom temom.

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021. godine u Republici Hrvatskoj živi sveukupno 3.871.833 ljudi. Većina stanovništva Republike Hrvatske, odnosno 3.547.614 po narodnosti su Hrvati, dok su ostalih 324.219 različite nacionalne manjine. Najmnogobrojnije nacionalne manjine jesu Romi, Albanci, Bošnjaci, Mađari, Srbi i Talijani. Jedna od slabije poznatih manjina koja također postoji u Republici Hrvatskoj već dugi niz godina jesu i Rusini. Saznanja o Rusinima nisu široko rasprostranjena u Hrvatskoj već ih se spominje samo kao jednu od postojećih nacionalnih manjina, pa iz tog razloga većina ljudi koja nije upoznata s ovom nacionalnom manjinom miješa ih sa Rusima. Iako su slični u nazivu, Rusini i Rusi razlikuju se po mnogo čemu.

2. BILINGVIZAM I PREBACIVANJE KODOVA

Na svijetu postoji između tri i sedam tisuća jezika. Nemoguće je dati točan broj jezika jer su neki dijelovi svijeta lingvistima nedovoljno poznati pa se o njihovim jezicima može samo nagađati te jer različiti lingvisti imaju različite predodžbe o idiomima i jezičnim sustavima te u kojem slučaju oni stvaraju jezik, a u kojem dijalekte istog jezika. Postoje različite definicije jezika i govora, ali mnogi autori ne pridaju pažnju razlikovanju tih pojmova. Neosporno, jezik i govor duboko su povezani, ali su različiti. Švicarski lingvist Ferdinand de Saussure prvi je upozorio na razliku, odnosno on je kao definiciju govora dao „jezik u upotrebi“, dok je jezik „u prvom redu socijalna tvorevina“ (Saussure,1922). Po uzoru na Saussera i drugi su lingvisti tijekom godina pokušali razdvojiti jezik od govora i stvoriti definicije za oba. Može se zaključiti kako je jezik „sustav kodificiranog znanja kojim pojedinci ne vladaju u jednakoj mjeri, a kao društvena

tvorevina postoji izvan i prije pojedinca i njegove individualne upotrebe“ (Stančić;Ljubešić,1994: 13).

U Republici Hrvatskoj, službeni jezik jest hrvatski jezik koji je većini stanovništva materinski jezik, no ne i svima. Svaki čovjek na ovom svijetu ima svoj materinski jezik. Mnogi pojedinci i institucije dale su definiciju za materinski jezik, a 1953. godine UNESCO je definirao materinski jezik „kao jezik usvojen u ranoj dobi koji normalno postaje prirodni instrument mišljenja i komuniciranja“ (UNESCO,1953). Kasnije se ta definicija promijenila te materinski jezik prestaje biti samo prirodni instrument mišljenja i komuniciranja, odnosno „prihvaćena je ideja prema kojoj se usvajanjem materinskog jezika ostvaruje i proces socijalizacije u vlastitoj etničkoj skupini“ (Stančić;Ljubešić,1994:289). Nadovezujući se na to, dijete koje odrasta u dvojezičnoj obitelji, to jest u obitelji u kojoj se govori dva jezika, može imati dva materinska jezika. Ovdje se dolazi do prije objašnjenog pojma dvojezičnosti odnosno bilingvizma shodno tome što ukoliko dijete ima dva materinska jezika, tada se govori o dvojezičnom odnosno bilingvalnom djetetu.

Mnogi autori navode kako je bilingvizam obilježje modernog doba, odnosno kako je nastao kao nusprodukt ekonomskih migracija, modernizacije i globalizacije, no zapravo bilingvizam je oduvijek prisutan u društvu. Ljudi povezuju bilingvizam s autonomnim dvojezičnim regijama, s višejezičnim državama ili s miješanim brakovima, ali istina je zapravo drugačija. „Bilingvizam je prisutan u gotovo svim zemljama svijeta, u svim društvenim slojevima, u svim dobnim skupinama: zapravo, pretpostavlja se da je pola svjetskog stanovništva bilingvalno“ (Grosjean,1982). Grosjean navodi kako su migracije potaknute vojnim, ekonomskim, obrazovnim, političkim, vjerskim razlozima i prirodnim katastrofama (Grosjean,1982:30) „natjerale“ ljude na učenje drugog jezika, odnosno situacija je zahtijevala poznavanje drugog jezika. Prema dobi usvajanja, bilingvizam se dijeli na dječji, adolescentni i odrasli bilingvizam, a razlike su u tome s koliko godina osoba usvoji drugi jezik i postane bilingvalna (Hamers,Blanc,2000:79). Samo u Hrvatskoj nalaze se mnoge nacionalne manjine pa samim time i mnogi jezici kojima se govori. Na područjima gdje se nalazi najviše nacionalnih manjina postoje i dvojezične table kao npr. u Istri se nalaze dvojezične table na hrvatskom i talijanskom, a u Vukovaru na srpskom i hrvatskom. Radnici u tranziciji, odnosno ljudi koji rade izvan svoje matične države primorani su naučiti službeni jezik države u kojoj rade pa su samim time postali dvojezični govornici. Na primjer, mnogi Hrvati rade

i žive u Austriji i Njemačkoj pa su kako bi mogli komunicirati i živjeti u drugoj državi morali naučiti i njemački jezik.

Bilingvizam se može podijeliti na nekoliko kategorija (Kozulić,2017:7-8): s obzirom na ciljeve usvajanja jezika, s obzirom na različitost jezičnih kodova i s obzirom na zastupljenost bilingvizma u nekoj zajednici. U podjeli s obzirom na ciljeve usvajanja jezika razlikuju se pasivni bilingvizam, aktivni bilingvizam, asimetrični i apsolutni. U pasivnom bilingvizmu govornik razumije oba jezika, ali ih ne može ili ne želi govoriti. Kod aktivnog bilingvizma, govornik razumije i govori oba jezika, u asimetričnom ne vlada jezicima jednako, a u apsolutnom postoji ravnoteža u govoru i razumijevanju oba jezika. S obzirom na zastupljenost bilingvizma razlikuju se individualni bilingvizam (npr. Španjolci u Varaždinu) i društveni bilingvizam, odnosno kolektivni (npr. Rusini u Vukovaru). Uzimajući u obzir različitost prebacivanja kodova, postoje dvije različite vrste bilingvizma, odnosno vertikalni i horizontalni bilingvizam. Za ovaj rad bitan je horizontalni bilingvizam jer su Rusini horizontalni bilingvisti. Horizontalni bilingvizam jest poznavanje i uporaba različitih jezičnih sustava u dodiru kao što su rusinski i hrvatski ili npr. engleski i hrvatski. Za razliku od horizontalnog bilingvizma, vertikalni bilingvizam jest onaj “koji se očituje kao odnos različitih dijalektalnih idioma i standardnoga jezika unutar istoga materinskog jezika” (Pavličević-Franić,2005:98). Kao primjer vertikalnog bilingvizma možemo navesti kajkavsko narječje i hrvatskih standardni jezik.

Za prebacivanje kodova važan je pojam jezične produkcije, a to je „proces kojim se mentalna predodžba pretvara u izgovoreni iskaz“ (Sočanac,2010:40). Između poruke koju govornik želi prenijeti i njezina izgovorena iskaza postoje etape u kojima se javljaju pogreške u govoru, stanke, ponavljanje i oklijevanje. Ovo je područje teško dostupno psiholingvističkom istraživanju pa mnoga pitanja ostaju otvorena. Prebacivanje kodova, odnosno code-switching, razni autori različito definiraju. Prema Scotton i Ury (1977) prebacivanje kodova jest upotreba dvaju ili više jezičnih varijeteta u istom razgovoru ili komunikaciji. Pojednostavljeno, prebacivanje kodova jest kada se osoba prebacuje s jednog jezika na drugi unutar iste rečenice ili razgovora. Prema Myers-Scotton (1993:4) kod bilingvalne osobe razlikuju se jezik matrice i umetnuti jezik. Prema autorici, uvijek postoji dominantan jezik, odnosno jezik u kojem je govornik kompetentniji i on određuje morfosintaktički okvir prebacivanja kodova, a umetnuti jezik jest sporedni jezik. Čimbenici koji određuju dominantni jezik su govornikova jezična kompetencija, frekvencija uporabe te kakav status jezik ima u zajednici u kojoj govornik živi. Bilingvalnoj osobi prebacivanje

kodova omogućuje da se izrazi točno onako kako to želi, odnosno da upotrijebi onu riječ za koju smatra da najbolje opisuje situaciju ili stanje. Također, prebacivanje kodova jest zahtjevna jezična kompetencija bilingvalnih ljudi. Što je osoba više upoznata s jezicima, to je za nju prebacivanje kodova jednostavnije. Postoje dva stadija u odlučivanju kojim će se jezikom osoba služiti. Za početak, osoba odlučuje kojim će se jezikom služiti, a zatim hoće li se koristiti prebacivanjem kodova. Pretpostavlja se kako se dvojezični govornici služe različitim postupcima aktiviranja i deaktiviranja jezika „kako bi se prema potrebi zadržali u jednojezičnom modusu ili aktivirali oba jezika u dvojezičnom modusu“ (Sočanac,2010:42). Pritom su dva jezika neovisna, ali međusobno povezana. Mnogi jednojezični govornici imaju negativno stajalište prema prebacivanju kodova jer smatraju da se prebacivanjem kodova isprepliću jezici bez gramatičkih pravila i da na taj način omalovažavaju službeni jezik. Postoje različite definicije prebacivanja kodova i mnogi se autori ne slažu oko njih. U ovome radu razlike se neće praviti već će se važnim smatrati kako je prebacivanje kodova „alternacija između dva ili više jezika za vrijeme jedne interakcije“ (Čordašev,Legac,2021:37).

3. RUSINI U HRVATSKOJ

Rusini, Rusnaci ili latinski Ruthenus nacionalna je manjina čijih pripadnika prema posljednjim podacima Državnog zavoda za statistiku iz 2021. godine u Republici Hrvatskoj ima 1343 (Državni zavod za statistiku. 2021. https://podaci.dzs.hr/media/td3jvrbu/popis_2021-stanovnistvo_po_gradovima_opcinama.xlsx), odnosno oni čine 0,03 posto ukupnog stanovništva Republike Hrvatske. Specifični su po tome što se mišljenja o njihovoj etničkoj pripadnosti razilaze, a Rusini nemaju ni matičnu zemlju u smislu zemlje iz koje su doselili već se govori o matičnom teritoriju. „Matični teritorij obuhvaća cijeli etnički teritorij nekadašnje Ugarske, uključujući ukrajinske dijelove Spiške, Šariške, Zemlinske i Užanske županije“ (Barić,2007:29). Prema današnjim granicama, prostor rusinskog matičnog teritorija su Ukrajina, Poljska, Mađarska i Slovačka. Njihovo doseljavanje bilo je uvjetovano državnom vlasti koja je stanovništvo naseljavala na područja oslobođena od Osmanlija, na jugoistočnu granicu Habsburške Monarhije. Rusini koji su počeli naseljavati područje bili su siromašni ljudi, nadničari i sluge koji su se na naseljenom području bavili obradom zemlje, a njihov je cilj bio stvoriti bolje uvijete za svoju obitelj i potomke. Doseljavanje Rusina na južnoslavenske zemlje moguće je pratiti 278 godina unazad, a ukoliko se govori samo o Hrvatskoj, tada se može pratiti unazad 192 godine. Na prostor

bivše Jugoslavije većina je Rusina doselila za vrijeme Austro-Ugarske, a najviše ih se nalazi u Ruskom Krsturu i Kucuru u Vojvodini, u Petrovcima i Mikluševcima te u gradovima Novi Sad, Vukovar i Šid, a ima ih i u Vinkovcima, Osijeku i Zagrebu. U Petrovce su Rusini počeli naseljavati krajem 1831., početkom 1832., a nekoliko godina kasnije počinje naseljavanje Mikluševaca. U kasnijim godinama odlaze sa sela u veće gradove poput Vukovara i Vinkovaca te Osijeka, a za vrijeme Domovinskog rata i u Zagreb (Tatalanović,2005:78).

Prije spomenuto etničko pitanje i razilaženje u mišljenju javlja se jer jedni smatraju kako Rusini po jeziku spadaju u ukrajinsku naciju, a po drugima u slovačku naciju. Većina pripadnika rusinske nacionalne manjine smatra se dijelom ukrajinskog naroda iako su se već krajem 19. stoljeća pojavila pitanja o istinitosti te tvrdnje (Barić,2007:17). Ukrajinski etnograf Volomir Hnatjuk 1898. godine posjećuje Bačku gdje nailazi na Rusine i njihov bogat etnografski materijal. Sukladno otkrivenom izdaje članak u kojem spominje rusinske naseljenike i donosi primjer njihovog govora pa time pokreće polemiku koja se vodi još i danas, odnosno postavlja se pitanje, kojem etnosu Rusini pripadaju. Još jedan od razloga propitkivanja rusinskog identiteta jest različito tretiranje ukrajinske i rusinske nacionalne manjine u bivšoj Jugoslaviji. Naime, Rusini i Ukrajinci jedinstveni su u vjerskoj komponenti, ali udaljeni jezično. Jezik je postao barijera koja je zaustavila prethodno približavanje te je zajedno sa samostalnom kulturom postao naglašena različitost (Barić,2007:28).

„Rusinski jezik razvijao se na današnjoj granici između Slovačke i Ukrajine pa je poprimio obilježja i jedinih i drugih“ (Barić,2007:89). Time Barić postavlja rusinski jezik između zapadnoslavenskih i istočnoslavenskih jezika. S druge strane, Matasović (2001:17) rusinski jezik ubraja pod zapadnoslavenske jezike i definira ga „kao dijalekt slovačkog jezika s velikim utjecajem ukrajinskog jezik“ (Matasović,2001:17). Još je nekoliko drugih lingvista doprinijelo svojim zapažanjima, no neovisno o nesuglasicama o pripadnosti jezika, slažu se kako je rusinski jezik najmlađi slavenski jezik. Hrvatski i rusinski jezik slavenski su jezici koji ne pripadaju istoj grani, no po nekim istraživanjima, Hrvati i Rusini u svojoj su pradomovini jedno vrijeme bili susjedni narodi. Hrvati su iz želje za boljim životom i zbog raznih globalno- političkih razloga napustili svoju pradomovinu, dok su se Rusini na tome području zadržali idućih deset stoljeća nakon čega su i oni migrirali. Barić (2007) prema Duličenku, (1981) navodi kako je rusinski jezik jedan od najfunkcionalnijih književnih jezika, a nakon što je 1979. godine postao sveučilišnim predmetom otvorene su nove mogućnosti o rusinistici, odnosno novoj grani slavenske

filologije. Kako bi se očuvao nacionalni, kulturni i jezični identitet nacionalne manjine Ustavnim je zakonom zajamčena mogućnost obrazovanja na materinskom jeziku i pismu. Pripadnicima nacionalnih manjina omogućena su tri osnovna modela: model A- nastava na jeziku i pismu nacionalnih manjina, model B- dvojezična nastava, model C- učenje materinskog jezika i pisma kao nastavni predmet. Pripadnici rusinske nacionalne manjine imaju mogućnost pohađanja samo C modela nastave, a to je „moguće u svega četirima školama Vukovarsko- srijemske županije“ (Hnatko,2020).

Prema vjeroispovijesti Rusini u Hrvatskoj su grkokatolici, a postoje i Rusini koji su po vjeroispovijesti pravoslavci. Naime, Rusinima koji su za vrijeme vladavine carice Marije Terezije sredinom 18. stoljeću naselili područje Austro-Ugarske vjera je bila određena, a za one koji su naselili prije vladavine Marije Terezije pouzdano se ne zna koje su vjeroispovijesti bili. Crkvene liturgije onoga vremena održavale su se na narodnom jeziku, u ovom slučaju, rusinskom, što je uvelike doprinijelo očuvanju rusinskog narodnog i kulturnog identiteta. Prema zapisima, prvu župu u Hrvatskoj dobili su Petrovci 1836., a u Mikluševcima su prve obitelji Rusina, sve zajedno 18 obitelji, zakupili prostor za crkvu koja je župom proglašenja 1858. godine. Mnogi smatraju kako su zbog svojih karakterističnih obreda grkokatolici slični pravoslavcima, no zapravo sličniji su rimokatolicima, odnosno grkokatolici i rimokatolici „dvije su verzije istoga“ (Špoljar,2011,79). Obje verzije ispovijedaju istu vjeru, mole isto Vjeronanje, međusobno se mogu ženiti i udavati, ispovijedati jedni kod drugih kao i pričestivati te primaju istih sedam sakramenata. Razlika je u tome što se grkokatolici križaju s tri prsta, u euharistiji koriste kvasni kruh, a njihovi svećenici imaju mogućnost ženidbe (Špoljar,2011:80). Eksterijer grkokatoličke crkve bitno se ne razlikuje od onoga rimokatoličke crkve (*slika 1.*), a u interijeru grkokatoličke crkve vidljiva je upotreba starohrvatskog jezika u crkvenim muralima (*slika 2.*).

Slika 1. Grkokatolička crkva u Mikluševcima

<https://www.zumberacki-vikarijat.com/zupa-rodenja-presvete-bogorodice-miklusevci/> Preuzeto:

18.06.2023. godine

Slika 2. Interijer crkve u Mikluševcima

<https://www.zumberacki-vikarijat.com/zupa-rodenja-presvete-bogorodice-miklusevci/> Preuzeto:

18.06.2023. godine

Pripadnici nacionalne manjine Rusina zajedno sa pripadnicima nacionalne manjine Ukrajinaca organizirani su unutar Saveza Rusina i Ukrajinaca u Republici Hrvatskoj čije se sjedište nalazi u Vukovaru. Savez izdaje dvomjesečnik „Nova dumka“, dječji časopis „Vjenčić“ i knjige na rusinskom i ukrajinskom jeziku. Pripadnici imaju Središnju knjižnicu u Vukovaru, mnoga kulturno-umjetnička društva koja svoje običaje, kulturu i tradiciju izlažu na nacionalnim praznicima te odlaze na gostovanja izvan države. Savez organizira „središnju godišnju manifestaciju kulture Rusina i Ukrajinaca, okrugle stolove, izložbe, popularna predavanja, a sudjeluje i u pripremi ljetne škole Rusina i Ukrajinaca“ (Tatalović,2005:79).

Najviše Rusina na području Republike Hrvatske prema Državnom zavodu za statistiku iz 2021. godine (Državni zavod za statistiku. 2021. https://podaci.dzs.hr/media/td3jvrbu/popis_2021-stanovnistvo_po_gradovima_opcinama.xlsx) nalazi se u Vukovarsko- srijemskoj županiji (965), što dovodi do zaključka kako su i pripadnici rusinske nacionalne manjine doživjeli stradavanja za vrijeme Domovinskog rata. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine (Pap,2015:20-25) Rusina u Hrvatskoj bilo je 3253, od čega ih je u Domovinskom ratu poginulo 78-ero, a nestalih je 19-ero. U ove brojke uključeni su branitelji i civili, muškarci i žene različite starosti. Za vrijeme rata, Rusini su raselili po području cijele Republike Hrvatske, a mirnom reintegracijom vraćeni su u Vukovar i okolna mjesta. Dio raseljenog stanovništva ostao je živjeti na drugim područjima zbog čega se u današnje vrijeme Rusini nalaze na području cijele Republike Hrvatske, ali i u inozemstvu (prema saznanjima moje majke, Snježane Kanižić (rođene Bučko), pripadnice rusinske nacionalne manjine). *Tablicom 1.* prikazane su županije u Hrvatskoj u kojima se nalazi najveći broj rusinskog stanovništva, a nakon prije navedene Vukovarsko-srijemske županije najviše se Rusina nalazi na području Grada Zagreba (111) te na području Osječko-baranjske županije (62). Nešto manje od 10% (6,72%) nalazi se u Primorsko-goranskoj i Istarskoj županiji, odnosno u objema se županijama nalazi po 45 Rusina. Sljedeće na listi su Splitsko-dalmatinska županija koja broji 19 Rusina te Koprivničko-križevačka županija u kojoj se nalazi 15-ero Rusina. U ostalim županijama Republike Hrvatske nalazi se svega nekoliko pripadnika rusinske nacionalne manjine, odnosno u ostalim se županijama nalazi sve zajedno 58-ero pripadnika rusinske nacionalne manjine.

Tablica 1.

Županije s najvećim brojem pripadnika rusinske nacionalne manjine prema popisu stanovništva iz 2021. godine

Županije s najvećim brojem pripadnika rusinske nacionalne manjine	Broj pripadnika rusinske nacionalne manjine
Vukovarsko- srijemska županija	965
Grad Zagreb	111
Osječko- baranjska županija	62
Primorsko- goranska županija	45
Istarska županija	45
Zagrebačka županija	23
Splitsko- dalmatinska županija	19
Koprivničko- križevačka županija	15

4. CILJEVI ISTRAŽIVANJA I METODE RADA

4.1 Cilj i hipoteza

Ciljevi ovog istraživanja bili su ispitati pretpostavke ispitanika u uzorku o time je li im njihova dvojezičnost pomogla u učenju stranih jezika te kakvi su općenito njihovi stavovi prema stranim jezicima. U istraživanju smo polazili od sljedećih hipoteza:

H1- Dvojezični hrvatski Rusini smatraju da im je njihova dvojezičnost pomogla u učenju stranih jezika

H2- Dvojezični hrvatski Rusini imaju visoko pozitivan stav prema stranim jezicima

Opravdanje za prvu hipotezu pronalazi se u mogućoj višoj, za učenje stranih jezika izuzetno važnoj, metalingvističkoj svjesnosti (Jessner,2008:270). Druga hipoteza se temelji na navodima iz literature kako dvojezične osobe imaju pozitivnije stavove o stranim jezicima od jednojezičnih osoba (Legac,2015). Prije ispitivanja pretpostavki i stavova o stranim jezicima, potrebno je bilo ispitati jesu li ispitanici uistinu dvojezični, odnosno prebacuju li se s koda na kod i u kojim domenama važnima za održavanje jezika.

4.2. Metode rada

Ispitivanje je provedeno na ukupnom uzorku od 100 osoba (N=100). U istraživanju je sudjelovalo 55 žena i 45 muškaraca. Najmlađi ispitanik imao je 16 godina, a najstariji 72 godine. Prosječna starost ispitanika jest 40.92, odnosno otprilike 41 godina.

Anketa je na ispunjavanje bila dostupna od 3. svibnja pa zaključno do 9 lipnja 2023. kada je 100. ispitanik ispunio anketu. Ispitanicima je bila zajamčena anonimnost, a vrijeme ispunjavanja nije bilo ograničeno. Anketiranje se provodilo putem Google obrazaca (<https://docs.google.com/forms/d/1OciIgUiCl6SWkFsvDeu3U4-Z1nOYWRqOzfyf0rfgb4A/edit>) te telefonskim putem, a podaci su obrađeni uz pomoć Microsoft Excel tablica. Razlog ispunjavanja preko Google obrazaca bio je taj što je većina ispitanika dolazila iz Vukovarsko-srijemske županije pa zbog udaljenosti ispitivanje uživo nije bilo izvedivo. Onim ispitanicima koji nisu imali mogućnost ispunjavanja ankete putem Google obrazaca, omogućeno je ispunjavanje ankete preko telefona, odnosno postavljana su im pitanja koja su se zatim unosila u anketu.

U istraživanju se koristio upitnik vlastite izrade koji se sastojao od 30 pitanja. Pitanju su sastavljena prema Fishmanovoj (1966) ljestvici nužnih čimbenika za održavanje dvojezičnosti. Pitanja su se odnosila na sljedećih sedam domena upotrebe jezika:

- roditelji- kuća
- intimni- vlastiti identitet
- slobodno vrijeme- društveni život- crkva
- mediji
- obrazovanje
- kupovina- susjedstvo
- partner(ica)

Posljednja četiri pitanja odnosila su se na polazne hipoteze, odnosno na stav ispitanika o tome je li im dvojezičnost pomogla u učenju stranih jezika te na njihove stavove prema različitim stranim jezicima koje je većina hrvatskih državljana učila ili uči kao strani jezik, odnosno tražio se odgovor vole li te strane jezike ili ne. Riječ je bila o engleskom, ruskom i njemačkom jeziku.

Prije odgovaranja na postavljena pitanja, ispitanici su bili zamoljeni da navedu dob, spol i mjesto stanovanja. U stavkama 1-12 i 21-26 ispitanici su trebali izabrati rabe li u tim situacijama rusinski, hrvatski ili rusinski i hrvatski jezik. U stavkama 4, 5, 7, 8, 9, 10 i 11 ispitanici su imali mogućnost izjasniti se da se takva situacija uopće ne odnosi na njih, npr. da nemaju kućnog

ljubimca, da ne psuju, da ne idu u crkvu. U stavkama 13- 20 ispitanici su morali izabrati jedan od četiri stupnja učestalosti: redovito, katkad, rijetko ili nikad. U stavkama 27- 30 ispitanicu su trebali izabrati jedan od dva ponuđena odgovora: da ili ne.

5. REZULTATI I RASPRAVA

5.1. Roditelji- kuća

Iz *Tablice 2.* vidljivo je da je i hrvatski i rusinski jezik prisutni u ove četiri vještine, vještini slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Kod kuće, vidljivo je kako je skoro polovica djece slušati i govoriti najprije naučilo na rusinskom, čak 48% posto ispitanika u slušanju i 46% ispitanika u govoru. U slušanju je taj postotak na hrvatskom jeziku 22%, istovremeno na rusinskom i hrvatskom 30%, dok je za govoriti na hrvatskom jeziku taj postotak 26%, a istovremeno na rusinskom i hrvatskom 28%. U tima dvjema domenama vidi se tendencija rusinskog jezika da postane dominantan. Ukoliko rusinskom i hrvatskom jeziku pribrojimo postotak iz rusinskog i hrvatskog jezika istovremeno, vidljivo je da je i u tom slučaju više ljudi slušati i govoriti naučilo na rusinskom jeziku: slušanje 78%, govorenje 74%.

U domenama čitanja i pisanja vidljivo je kako je više ispitanika naučilo čitati i pisati na hrvatskom jeziku, čitati je na hrvatskom naučilo 53%, a pisati 58%. Poznat je podatak kako je i u današnje vrijeme, ali i za vrijeme Jugoslavije bilo moguće pohađati škole u kojima se učilo rusinski i hrvatski, postotak ispitanika koji su istovremeno naučili čitati i pisati na rusinskom i hrvatskom jeziku jest za čitati 30%, a pisati 25%. Na rusinskom jeziku čitati je naučilo 17%, a pisati isto 17% ispitanika. Rezultati u kojima je više ispitanika naučilo pisati i čitati na hrvatskom jeziku su predvidljivi budući da se većina ipak s tim vještinama upoznaje tek u osnovnim školama.

Tablica 2.

Jezik na kojem su ispitanici najprije naučili slušati, govoriti, čitati i pisati

	RUSINSKI	HRVATSKI	RUSINSKI I HRVATSKI
Slušati	48%	22%	30%
Govoriti	46%	26%	28%
Čitati	17%	53%	30%
Pisati	17%	58%	25%

5.2. *Intimni- vlastiti identitet*

Tablica 3. pokazuje kako su u domeni intimni- vlastiti identitet prisutna oba koda, no u svim kategorijama hrvatski jezik dominira. Zastupljen je i hrvatski i rusinski jezik istovremeno, dok je rusinski u manjini. U kategoriji „mislim na“, 43% ispitanika misli na hrvatskom, na hrvatskom i rusinskom ih misli 38%, dok ih na rusinskom misli samo 19%. U toj je kategoriji 5% razlike između hrvatskog jezika i rusinskog i hrvatskog, a u slučaju sa „sanjam na“, razlika je čak 20%. Na hrvatskom jeziku sanja 52% ispitanika, 32% ih sanja istovremeno na rusinskom i hrvatskom, a na rusinskom ih sanja 16%.

Kad je riječ o kućnim ljubimcima više od jedne trećine (33%) nema kućne ljubimce, više od jedne trećine priča na hrvatskom jeziku (32%), a u ovom slučaju broj ispitanika koji priča na rusinskom jeziku (20%) veći je od broja ispitanika koji priča na rusinskom i hrvatskom istovremeno (15%).

U kategoriji psovanja, čak 33% ispitanika uopće ne psuje, 41% ispitanika psuje na hrvatskom jeziku, nešto manje psuje istovremeno i na hrvatskom i na rusinskom jeziku (21%)., a kada je riječ o striktno rusinskim vulgarizmima radi se o vrlo malom broju, svega 5% ispitanika psuje samo na rusinskom jeziku.

Poslije kategorije „sanjam na“ hrvatski je najzastupljeniji u kategoriji „brzo brojim na“ u kojoj 47% ispitanika brzo broji na hrvatskom jeziku. Nešto manje (41%) ispitanika broji istovremeno na hrvatskom i rusinskom, a 12% brzo broji na rusinskom jeziku. Takav postotak je očekivan jer je iz tablice 1 vidljivo kako više od polovice ispitanika je prvo naučilo čitati i pisati na hrvatskom jeziku.

Tablica 3.

Jezik na kojem ispitanici misle, sanjaju, pričaju s kućnim ljubimcima, psuju i brzo broje

	RUSINSKOM	HRVATSKOM	RUSINSKOM I HRVATSKOM	NEMAM KUĆNOG LJUBIMCA/ NE PSUJEM
Mislim na	19%	43%	38%	-
Sanjam na	16%	52%	32%	-
S kućnim ljubimcima pričam na	20%	32%	15%	33%
Psujem na	5%	41%	21%	33%
Brzo brojim na	12%	47%	41%	-

5.3. Slobodno vrijeme- društveni život- crkva

Tablica 4. pokazuje kako u svim domenama osim u domeni „u kafićima/ gostionicama/ disku pričam na“ prevladava rusinski jezik. Najveća razlika u postotku vidljiva je u kategoriji „u rusinskom društvenom domu pričam na“ u kojoj skoro polovica ispitanika (48%) priča na rusinskom jeziku, njih 25%, odnosno jedna četvrtina ispitanika priča istovremeno na rusinskom i hrvatskom, a samo 4% ispitanika priča na hrvatskom jeziku. Malo manje od jedne četvrtine ispitanika ne ide u rusinske društvene domove (23%).

Postotak ispitanika koji na rusinskim zabavama i na kulturno- umjetničkim događanjima pričaju rusinski jest jednak (42%), isto kao i postotak ispitanika koji na rusinskim zabavama i u rusinskom društvenom domu pričaju hrvatski (4%). Na rusinskim zabavama 32% ispitanika priča hrvatski i rusinski istovremeno, a nešto manje od jedne četvrtine ispitanika (22%) ne ide na rusinske zabave.

Najmanje ispitanika iz našeg uzorka na hrvatskom priča na kulturno- umjetničkim događanjima (2%), a 32% ispitanika u istoj kategoriji priča na hrvatskom i rusinskom istovremeno. Postotak onih koji ne idu na kulturno- umjetnička događanja najveći je u svim kategorijama (24%).

Dominacija hrvatskog jezika vidljiva je pri odlasku u kafić/ gostionicu/ disko u kojima 63% ispitanika priča hrvatskim jezikom, 21% ispitanika priča istovremeno hrvatski i rusinski, a oni koji pričaju rusinskim jezikom su u manjini, svega 6% ispitanika priča rusinskim jezikom. Prisutan je i najmanji broj onih koji ne idu u kafiće/ gostionice/ disko (10%).

Što se tiče duhovnog života, dominantan je rusinski jezik (40%), 23% ispitanika sudjeluje na bogoslužjima i na hrvatskom i na rusinskom jeziku, 16% na hrvatskom jeziku. Podaci nisu iznenađujući budući da ispitanici dolaze iz raznih krajeva Republike Hrvatske, ali i iz inozemstva gdje bogoslužje na rusinskom jeziku nije prisutno. Manje od jedne četvrtine ispitanika (21%) ne odlazi na mise(bogoslužja).

Tablica 4.

Slobodno vrijeme- društveni život crkva

	RUSINSKOM	HRVATSKOM	RUSINSKOM I HRVATSKOM	NE IDEM*
Na rusinski zabavama pričam na	42%	4%	32%	22%
U rusinskom društvenom domu pričam na	48%	4%	25%	23%
Na kulturnu- umjetničkim događanjima pričam na	42%	2%	32%	24%
U kafićima/ gostionicama/ disku pričam na	6%	63%	21%	10%
Idem na misu (bogoslužja) na	40%	16%	23%	21%

*ne idem na rusinske zabave, ne idem u rusinski društveni dom, ne idem na kulturno- umjetnička događanja, ne idem u kafiće/ gostionice/disko, ne idem na misu (bogoslužje)

5.4. Mediji

Tablica 5. prikazuje zastupljenost jezika pri posjetu internetskim stranicama. Očekivano, najviše ljudi posjećuje internetske stranice na hrvatskom jeziku (52%). Visok je i postotak ispitanika koji internetske stranice posjećuju na hrvatskom i rusinskom (44%), a samo 4% ispitanika posjećuje internetske stranice na rusinskom jeziku. Ovi postoci mogu se pripisati činjenici da nema mnogo stranica na rusinskom jeziku, također one ne obuhvaćaju jednaki obujam tema kao one na hrvatskom jeziku.

Tablica 5.

Zastupljenost jezika pri posjetu internetskim stranicama

	rusinskom	hrvatskom	rusinskom i hrvatskom
Posjećujem internetske stranice na	4%	52%	44%

Tablica 6. obuhvaća domenu medija, odnosno koliko često ispitanici čitaju časopise i knjige, slušaju glazbu i gledaju TV emisije na rusinskom, odnosno hrvatskom jeziku. Ova tablica pokazuje zastupljenost oba koda, no ne u jednakoj mjeri. Časopise na rusinskom jeziku redovito čita 27% ispitanika, a na hrvatskom ih redovito čita 10% više (37%). Postotak onih koji katkad čitaju časopise na rusinskom i hrvatskom je jednak (29%), a rijetko i nikad je zastupljenije u čitanju časopisa na rusinskom jeziku, nego na hrvatskom. Časopise na rusinskom rijetko čita 27% ispitanika, jednako koliko ih i redovito čita. Nikada ih ne čita 17% ispitanika. Časopise na hrvatskom rijetko čita 23% ispitanika, a nikada ih ne čita 11%.

Glazbu na rusinskom svega 26% ispitanika sluša redovito, katkad ju sluša 31% ispitanika, a postotak onih koji ju slušaju rijetko (24%) sličan je onome koji slušaju redovito, razlika je u svega 2% ispitanika. Malo manje od jedne petine ispitanika (19%) glazbu na rusinskom nikada ne sluša. Polovina ispitanika redovito sluša glazbu na hrvatskom (51%), visok je postotak onih koji ju katkad slušaju (28%), rijetko ju sluša 17% ispitanika, a samo 4% ispitanika ju ne sluša. Ovi podaci su očekivani jer kako se kroz razgovor saznaje, rusinska glazba najčešće je ona tradicionalna koja se koristi u folklornom svijetu.

Činjenica da čak 18% ispitanika redovito čita knjige na rusinskom jeziku je iznenađujuća s obzirom da ih na hrvatskom redovito čita 35%, a opseg knjiga na hrvatskom jeziku puno je veći od onog na rusinskom jeziku. Katkad knjige na rusinskom jeziku čita 29% ispitanika, a samo 10% više (39%) ih čita na hrvatskom jeziku. Malo manje od jedne trećine ispitanika knjige na rusinskom ne čita nikada (29%), a hrvatskom ih nikada ne čita 8% ispitanika. Knjige na rusinskom jeziku rijetko čita 24% ispitanika, a nešto manje od toga (18%) ih rijetko čita na hrvatskom jeziku.

Postotak ispitanika koji redovito gleda TV emisije na rusinskom jeziku (10%) je očekivan budući da ne postoji mnogo TV emisija na rusinskom jeziku. Malo manje od polovice ispitanika (44%) redovito gleda TV emisije na hrvatskom jeziku, a postotak onih koji katkad gledaju TV emisije na hrvatskom jeziku (27%) za 9% je veći od onih koji katkad gledaju TV emisije na rusinskom (18%). Postotak onih koji rijetko gledaju TV emisije na rusinskom (24%) sličan je

onome koji rijetko gledaju TV emisije na hrvatskom jeziku (19%), a nikada TV emisije na rusinskom jeziku ne gleda malo manje od polovice ispitanika (48%), a na hrvatskom jeziku postotak onih koji nikada ne gledaju TV emisije je malen, svega 10%.

Tablica 6.

Mediji

	REDOVITO	KATKAD	RIJETKO	NIKAD
Časopise na rusinskom čitam	27%	29%	27%	17%
Časopise na hrvatskom čitam	37%	29%	23%	11%
Glazbu na rusinskom slušam	26%	31%	24%	19%
Glazbu na hrvatskom slušam	51%	28%	17%	4%
Knjige na rusinskom čitam	18%	29%	24%	29%
Knjige na hrvatskom čitam	35%	39%	18%	8%
TV emisije na rusinskom gledam	10%	18%	24%	48%
TV emisije na hrvatskom gledam	44%	27%	19%	10%

Tablica 7. pokazuje podatke o postotku ljudi koji smatraju da bi novine namijenjena za rusinsku nacionalnu manjinu trebale biti napisane na rusinskom, hrvatskom ili rusinskom i hrvatskom jeziku. Više od polovice stanovništva, njih 53% smatra kako bi novine trebale biti na rusinskom i hrvatskom jeziku, 46% ispitanika smatra kako bi novine trebale biti napisane samo na rusinskom jeziku, a 1% ispitanika smatra kako bi novine trebale biti napisane na hrvatskom jeziku. Dobiveni rezultati su bili očekivani, iako je iznenađujuće da čak i ovaj 1% ispitanika smatra kako bi novine namijenjena za rusinsku nacionalnu manjinu trebale biti na hrvatskom jeziku.

Tablica 7.

Jezik na kojem bi trebale biti novine namijenjene za rusinsku nacionalnu manjinu

	RUSINSKI	HRVATSKI	RUSINSKI I HRVATSKI
Jezik novina namijenjenih za rusinsku nacionalnu manjinu	46%	1%	53%

5.5. Obrazovanje

U domeni obrazovanja, koju pokazuje *Tablica 8.*, 5% ispitanika izjasnilo se kako je u školi pričalo rusinskim jezikom, više od polovice ispitanika pričalo je isključivo na hrvatskom jeziku (57%), a visok je i postotak ispitanika koji su u školi pričali na hrvatskom i rusinskom (38%). Činjenica jest kako ne postoje mnoge dvojezične škole za djecu rusinske nacionalne manjine, a i one koje postoje rade na principu modela C u kojem se rusinski jezik uči kao nastavni predmet.

Tablica 8.

Jezik na kojem ispitanici pričaju/ su pričali/e u školi

	RUSINSKI	HRVATSKI	HRVATSKI I RUSINSKI
U školi pričam/sam pričao/la	5%	57%	38%

5.6. Kupovina- susjedstvo

U domeni kupovine vidljivoj u *Tablici 9.*, 5% ispitanika izjasnilo se kako u dućanu priča samo na rusinskom jeziku, 61% ispitanika priča samo na hrvatskom jeziku, dok na rusinskom i hrvatskom priča 34%. Podaci su očekivani jer se pretpostavlja kako mogućnost za razgovorom na rusinskom jeziku postoji samo ukoliko postoji drugi Rusin u dućanu ili je trgovac/ blagajnik također dio rusinske nacionalne manjine.

Veći postotak ispitanika, čak 37% sa susjedima priča na rusinskom i hrvatskom, više od polovice (53%) priča na hrvatskom jezik, a na rusinskom ih priča 10%. Podaci u skladu s mjestom prebivališta ispitanika jer je razgovor na rusinskom moguć samo u krajevima gdje postoji više Rusina kao što su mjesta Petrovci, Mikluševci, Vukovar.

Tablica 9.

Jezik na kojem ispitanici pričaju u dućanu i sa susjedima

	RUSINSKI	HRVATSKI	RUSINSKI I HRVATSKI
U dućanu pričam	5%	61%	34%
Sa susjedima pričam	10%	53%	37%

5.7. Suprug(a)- partner(ica)

U domeni suprug(a)- partner(ica), 3% ispitanika izjasnilo se kako njihov partner govori samo rusinski, 41% ispitanika izjasnilo se kako njihov partner govori hrvatskim jezikom, a njih 28% ima partnera koji govori i rusinskim i hrvatskim jezikom. Jednak postotak (28%) je i onih koji nemaju partera.

Svega 3% ispitanika ima partnera koji razumije samo rusinski jezik, malo manje od jedne trećine ispitanika (29%) ima partera koji razumije samo hrvatski jezik. Veći postotak partnera razumije rusinski i hrvatski jezik (40%) nego što ga govori. Postotak onih koji nemaju partnera jest 28.

Tablica 10.

Jezik koji suprug(a)/ partner(ica) govori i razumije

	RUSINSKI	HRVATSKI	RUSINSKI I HRVATSKI	NEMAM SUPRUG(U)/ PARTNERA(ICU)
Moj(a) suprug(a)/ partner(ica) govori	3%	41%	28%	28%
Moj(a) suprug(a)/ partner(ica) razumije	3%	29%	40%	28%

Svi dostupni podaci i postoci navedeni u tekstu pokazatelj su kako su ispitanici ovog istraživanja dvojezični jer je njihova dvojezičnost prisutna u svim ispitivanim domenama. Kako smo utvrdili da je riječ o stvarnim dvojezičnim govornicima, možemo pristupiti i analizi naša dva glavna cilja: stavu ispitanika o tome je li im vlastita dvojezičnost pomogla u učenju stranih jezika te njihovi stavovi prema stranim jezicima koji su se najviše učili i uče se u osnovnim školama. Iz podataka dostupnih u *Tablici 11.* vidljivo je kako velika većina ispitanika, njih 78% smatra kako im je vlastita dvojezičnost pomogla u učenju stranih jezika. Manje od jedne četvrtine ispitanika (22%) smatra kako im vlastita dvojezičnost nije pomogla u učenju stranih jezika. Možemo pretpostaviti da su ispitanici zbog svoje više metalingvističke svjesnosti i svoje navike prebacivanja s koda na kod imali manje poteškoća u učenju stranih jezika, odnosno lakše su ih savladali. Može se zaključiti da je prva hipoteza potvrđena, odnosno da dvojezični rusinsko-hrvatski govornici smatraju kako im je njihova dvojezičnost pomogla u učenju stranih jezika.

Tablica 11.

Mišljenje o tome je li ispitanicima dvojezičnost pomogla u učenju stranih jezika

	DA	NE
Dvojezičnost mi je pomogla u učenju stranih jezika	78%	22%

Tablica 12. prikazuje stavove ispitanike prema engleskom, njemačkom i ruskom jeziku i govori nam o potvrđivanju druge polazne hipoteze. Većina ispitanika ima pozitivne stavove prema stranim jezicima koji se najčešće uče u školama ili su se učili. Najviše ispitanika, više od tri četvrtine ispitanika (88%) voli engleski jezik, a svega 12% ga ne voli. Kod njemačkog jezika, najniži je broj ispitanika koji ga voli (58%), a 42% ispitanika ga ne voli. Ruski jezik voli nešto više ispitanika (79%), dok ga ne voli 21%. Činjenica da najviše ispitanika voli engleski jezik nije iznenađujuća budući da se engleski jezik najčešće uči u osnovnim i srednjim školama, pa čak i u dječjim vrtićima. Stekao je veliku popularnost na društvenim mrežama te je najčešći jezik komuniciranja sa strancima. Stav prema ruskom jeziku moguće je objasniti činjenicom da se za vrijeme Jugoslavije učio u osnovnim i srednjim školama, a veliku je popularnost stekao književnim djelima. Očekivano je kako će se manje ispitanika izjasniti da voli ruski jezik zbog trenutne situacije u svijetu, odnosno ruske vojne intervencije u Ukrajini, no istraživanje je pokazalo drugačije. U kasnijim godinama, njemački jezik je počeo dobivati na popularnosti i uz engleski jezik postaje drugi najčešći koji se uči u školama, no zbog svoje gramatičke strukture nije omiljen među djecom i mladima.

Tablica 12.

Stav prema engleskom, njemačkom i ruskom jeziku

	DA	NE
Volim engleski jezik	88%	12%
Volim njemački jezik	58%	42%
Volim ruski jezik	79%	21%

6. ZAKLJUČAK

Na kraju ovog istraživanja potrebno je zaključiti kako su naše polazne hipoteze potvrđene. Odnosno, dvojezičnih hrvatski Rusini smatraju da im je njihova dvojezičnost pomogla u učenju stranih jezika te dvojezični hrvatski Rusini imaju visoko pozitivan stav prema stranim jezicima. Možemo pretpostaviti da možda do boljeg učenja stranih jezika dolazi i zbog prije spomenute više metalingvističke svjesnosti. To je prednost koju dvojezični govornici imaju nad jednojezičnim govornicima i vjerojatno utječe i na njihove pozitivne stavove prema stranim jezicima spomenutima u ovome radu.

Prilikom ovog istraživanja potrebno je bilo uzeti u obzir kako je mnogo ljudi, pa tako i Rusina za vrijeme Domovinskog rata migriralo iz područja zahvaćenog istim u neka druga područja. Sukladno tome, svi dobiveni rezultati su i očekivani jer oni pripadnici nacionalne manjine iseljeni iz Vukovarsko-srijemske županije ponekad nemaju mogućnost komuniciranja s drugim Rusinima. Upravo je takav primjer i moja majka koja 1991. godine iselila iz Vukovara, najprije u Osijek, zatim u Zagreb, a nakon toga u Varaždinsku županiju. Za vrijeme boravka u Osijeku i Zagrebu imala je više mogućnosti komunikacije s rusinskom nacionalnom manjinom nego što ima sada. To je i razlog iz kojega ona, ali i drugi iseljenici nemaju mogućnost razgovora na rusinskom u dućanima, sa susjedima te česte posjete rusinskim zajednicama, kulturno-umjetničkim društvima rusinske nacionalne manjine i događanje iste manjine. Naravno, to ne umanjuje važnost njihove dvojezičnosti, samo objašnjava dobivene rezultate. Još jedan važan čimbenik jest i činjenica kako Rusina u Hrvatskoj ima sve manje pa tako i partneri Rusina nisu dio rusinske nacionalne manjine, pa su većoj ili manjoj mjeri upoznati sa rusinskim jezikom ovisno o mjestu prebivališta. Kao primjer možemo uzeti moga ujaka čija supruga nije rusinske nacionalne manjine no nakon dugogodišnjeg suživota sa suprugom i dvoje djece koja njeguju rusinski jezik i kulturu razumije rusinski jezik.

Opravdanje za mali postotak u kategoriji *Medija* može se pronaći u činjenici kako se ne izdaje mnogo časopisa i knjiga na rusinskom jeziku. Najpoznatiji časopis „*Nova dumka*“, časopis je koji izlazi svaka dva mjeseca zbog čega ukoliko ispitanici nemaju mogućnost primanja štiva iz drugih zemalja u kojima ima Rusina, redovito čitanje nije ni moguće u velikoj mjeri. TV emisije na rusinskom jeziku dostupne su putem internetskih mreža ili putem stranih TV kanala, a ni jedan njih nije dostupan svim ispitanicima.

Rusinska je zajednica zajedno sa zajednicom Ukrajinaca u Hrvatskoj jaka te mladima omogućuje mnoge pogodnosti koje mogu koristiti. Poticanje bilingvizma važno je i zbog većih mogućnosti zaposlenja i napredovanja. Važno je poticati dvojezičnost i uvažavanje tradicije i kulture Rusina u Hrvatskoj te promovirati nacionalne manjine Republike Hrvatske.

Slično istraživanje potrebno je provesti s dvojezičnim govornicima u drugim državama i sa drugačijim kombinacijama kako bi se saznalo više o njihovoj dvojezičnosti i njihovim stavovima prema stranim jezicima i učenju istih.

7. LITERATURA

- Anić, V. (2007). Rječnik hrvatskog jezika. Zagreb: Novi Libar
- Barić, E. (2007). Rusinski jezik u procjepu prošlosti i sadašnjosti. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
- Čordašev, I., Legac, V. Vertikalni bilingvizam i prebacivanje kodova u gradu Koprivnica. Izvorni znanstveni rad. Hrvatski sjever, vol. XVI, br. 55. Čakovec: Multidisciplinarni znanstveni časopis Ogranka Matice hrvatske u Čakovcu
- Državni zavod za statistiku (DZS).(2021). Popis stanovništva Republike Hrvatske 2021.Preuzeto 5.06.2023.: https://podaci.dzs.hr/media/td3jvrbu/popis_2021-stanovnistvo_po_gradovima_opcinama.xlsx
- Duličenko, A.,D. (1981). Slavenski literaturni mikrojezici (Pitanja formiranja i razvoja). Tallinn: Valgus
- Grosjean, F. (1982). Life with Two Languages, An Introduction to Bilingualism. Cambridge, Massachusetts, and London, England. Harward University Press
- Hamers, J. F.,Blanc, M. H. A. (2000). Bilingualism and Bilingualism. Cambridge: Cambridge University Press
- Hnatko, I.(2020). Jezična osviještenost srodnih jezika. (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet u Zagrebu
- Jessner, V. (2008). A DST Model of Multilingualism and the Role of Metalinguistic Awareness, Modern Language Journal

Preuzeto 7.06.2023.:

https://www.researchgate.net/publication/227657376_A_DST_Model_of_Multilingualism_and_the_Role_of_Metalinguistic_Awareness

Klaić, B.(1983). Rječnik stranih riječi. Zagreb: Školska knjiga

Kozulić, L.(2017). Vertikalni bilingvizam i prebacivanje kodova u mjestu Lovrečan. (diplomski rad).Zagreb: Sveučilište u Zagrebu. Učiteljski fakultet u Zagrebu, Odsjek u Čakovcu

Legac, V. (2015). Dvojezičnost hrvatskih Čeha i njihovi stavovi prema stranim jezicima i učenju stranih jezika. (izvorni znanstveni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet u Zagrebu, Odsjek u Čakovcu

Ljekar, Đ. (2015). Mikluševci pod srijemskim nebom. Mikluševci: Vijeće Mjesnog odbora Mikluševci

Matasović, R. (2001). Uvod u poredbeni lingvistiku. Zagreb: Matica hrvatska

Myers- Scotton, C. (1993). Social Motivation for Codeswitching, Evidence from Africa. Oxford: Clarendon Press

Pavličević- Franjić, D. (2005). Komunikacijom do gramatike. Zagreb: Alfa

Pop, N. (2015). Stradavanje Rusina u Domovinskom ratu 1991./92. Vukovar: Savez Rusina u Republici Hrvatskoj

Saussure, F. de (1922). Cours de linguistique general, 2nd Edition. Paris: Payot&Cie

Scotton, C., Ury, W. (1977). Bilingual Strategies: The Social Functions of Code-Switching (13:5-20). In J.A. Fishman, International Journal of the Sociology of Language. Switzerland: University of Fribourg

Sočanac, L. (2010). Studije o dvojezičnosti. Zagreb: Nakladni zavod Globus

Stančić, V., Ljubešić, M. (1994). Jezik, govor, spoznaje. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada

Špoljar, L. (2011). Unijati u Hrvatskoj. Povijest 400 godina Unije. U S. Koščak Spectrum: ogledi i prinosi studenata teologije. No. 1-2. (str. 76-80). Zagreb: KATOLIČKI BOGOSLUŽNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Preuzeto 4.06.2023.: <https://hrcak.srce.hr/file/122539>

Tatalanović, S. (2005). Nacionalne manjine u Hrvatskoj. Split: STINA d.o.o

UNESCO. (1953). International Yearbook of Education. Paris: UNESCO

Žumberački vikarijat. Župa rođenja presvete Bogorodice. Pristupljeno 14.06.2023.:

<https://www.zumberacki-vikarijat.com/zupa-rodenja-presvete-bogorodice-miklusevci/>

8. PRILOZI

UPITNIK: DVOJEZIČNOST HRVATSKIH RUSINA I NJIHOVI STAVOVI PREMA STRANIM JEZICIMA I UČENJU STRANIH JEZIKA

Hvala Vam na sudjelovanju u ovom ispitivanju. Cilj ove ankete jest saznati u kojoj se mjeri i u kojim situacijama služite rusinskim, a u kojim hrvatskim jezikom. Također, služi kako bih saznala kakvi su Vaši stavovi prema stranim jezicima, prvenstveno engleskom jeziku, ruskom jeziku i njemačkom jeziku te smatrate li da Vam je poznavanje rusinskog jezika olakšalo učenje stranih jezika. Anketa je anonimna te služi za izradu završnog rada. Molim Vas da odaberete odgovor koji je za Vas istinit.

Koliko godina imaš?

Kojeg si spola?

- A. muški
- B. ženski
- C. Ne želim se izjasniti.

Gdje živiš?

1. Na kojem si jeziku prvo prakticirao sljedeće aktivnosti?

- A. rusinski B. hrvatski i rusinski istovremeno C. hrvatski

slušati

govoriti

čitati

pisati

2. Mislim na

A. rusinskom

B. hrvatskom i rusinskom istovremeno

C. hrvatskom

3. Sanjam na

A. rusinskom

B. hrvatskom i rusinskom

C. hrvatskom

4. S kućnim ljubimcima govorim na

A. rusinskom

B. hrvatskom i rusinskom

C. hrvatskom

D. Nemam kućnog ljubimca.

5. Psujem na

A. rusinskom

B. hrvatskom i rusinskom

C. hrvatskom

D. Uopće ne psujem.

6. Brzo brojim na

- A. rusinskom
- B. hrvatskom i rusinskom
- C. hrvatskom

7. Na rusinskim zabavama pričam na

- A. rusinskom
- B. hrvatskom i rusinskom
- C. hrvatskom
- D. Ne idem na rusinske zabave.

8. U rusinskom društvenom domu pričam na

- A. rusinskom
- B. hrvatskom i rusinskom
- C. hrvatskom
- D. Ne idem u rusinski društveni dom.

9. Na kulturno- umjetničkim događanjima u rusinskoj zajednici pričam na

- A. rusinskom
- B. hrvatsko i rusinskom istovremeno
- C. hrvatskom
- D. Ne idem na kulturno- umjetnička događanja u rusinskoj zajednici.

10. U kafićima/ gostionicama/disku pričam na

- A. rusinskom
- B. hrvatskom i rusinskom
- C. hrvatskom
- D. Ne idem u kafiće/gostionice/disko.

11. Idem na misu (bogoslužja) na

- A. rusinskom
- B. hrvatskom i rusinskom
- C. hrvatskom
- D. Ne idem na misu (bogoslužja).

12. Posjećujem internetske stranice na

- A. rusinskom
- B. hrvatskom i rusinskom
- C. hrvatskom

13. Časopise na rusinskom čitam A. redovito B. katkad C. rijetko D. nikad

14. Časopise na hrvatskom čitam A. redovito B. katkad C. rijetko D. nikad

15. Glazbu na rusinskom slušam A. redovito B. katkad C. rijetko D. nikad

16. Glazbu na hrvatskom slušam A. redovito B. katkad C. rijetko D. nikad

17. Knjige na rusinskom čitam A. redovito B. katkad C. rijetko D. nikad

18. Knjige na hrvatskom čitam A. redovito B. katkad C. rijetko D. nikad

19. TV emisije gledam na rusinskom A. redovito B. katkad C. rijetko D. nikad

20. TV emisije gledam na hrvatskom A. redovito B. katkad C. rijetko D. nikad
21. Na kojem jeziku trebaju biti novine namijenjene rusinskoj nacionalnoj manjini
- A. rusinskom
- B. hrvatskom i rusinskom
- C. hrvatskom
22. U školi pričam/sam pričao/la na
- A. rusinskom
- B. hrvatskom i rusinskom
- C. hrvatskom
23. U dućanu pričam na
- A. rusinskom
- B. hrvatskom i rusinskom
- C. hrvatskom
24. Sa susjedima pričam na
- A. rusinskom
- B. hrvatskom i rusinskom
- C. hrvatskom
25. Moj suprug(a) / partner(ica) govori
- A. rusinski
- B. hrvatski i rusinski

C. hrvatski

D. Nemam supruga (u) / partnera (icu)

26. Moj supruga (a)/partner(ica) razumije

A. rusinski

B. hrvatski i rusinski

C. hrvatski

D. Nemam supruga(u)/ partnera (icu).

27. Moje poznavanje hrvatskog i rusinskog jezika pomoglo mi je u učenju engleskog/ruskog/ njemačkog ili nekog drugog stranog jezika

A. DA

B. NE

28. Volim engleski jezik

A. DA

B. NE

29. Volim ruski jezik

A. DA

B. NE

30. Volim njemački jezik

A. DA

B. NE